

10.

Dagen for Arkonas Indtagelse.

Historisk Tidsskrift, Bind 7. række, 2 (1899)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/hto/hto_7rk_0002-PDF/hto_7rk_0002_97125.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=97125>

pdf genereret den : 28/5-2008

som uægte stemple den Del af hans Referat, hvori han lader Propositionen udtale et Tilsagn om almindelig Samvittighedsfrihed¹⁾; dette Tilsagn stemmer ganske vist med den faktiske Tilstand i Landet efter Reformationens Indførelse, og det er vel ogsaa derfor, at det af Krag er indsat, men da det ikke findes noget andet Sted end hos ham, har det sikkert ikke staaet i Propositionen selv.

Saaledes er man da henvist til alene hos Vedel at søge Oplysning om Propositionens fuldstændige Indhold.

10.

Dagen for Arkonas Indtagelse.

Af Kr. Erslev.

Kyndige Historikere vil vide, at der hersker nogen Tvivl om Aaret for Arkonas Indtagelse; derimod synes lærde og ulærde at være ganske klare over, paa hvilken Dag Borgen faldt: Arkona blev erobret paa den hellige Vitus' Dag eller d. 15. Juni. Det synes ikke des mindre sikkert, at det ikke var saa; Venderbyens Indtagelse maa være sket een eller to Dage før, og skont Fejlen ganske vist er af ringe Betydning, turde det dog være bedst at faa den rettet.

Hverken Sakse, Helmold eller Knytlingasaga nævner nogen Dag for Arkonas Erobring; den sidste Kilde veed dog at meddele, at Kong Valdemar landede paa Rygen Pinsedag, som i 1169 faldt paa d. 8. Juni (i 1168 paa 19. Maj). Et ganske samtidigt Vidne nævner derimod St. Vitus' Dag, men vel at mærke om Ryboernes Daab, derimod ikke om Byens Ind-

¹⁾ Krag anf. Skr. S. 153: *Doctrinam etiam velle reformari ac religionem ritusque ecclesie Romanæ cessare; ita tamen, ut si qui sint qui Pontificiis renunciare nolint non ideo dissentientes malevolentiam formident, nedum ut vi contra conscientiam adigantur; sed ex verbo Dei de veritate potius erudiantur: Tum si parere recusent, reddituros ipsos Deo fidei rationem. Se nihilominus agnitam veritatem deserere nolle.*

tagelse. Biskop Berno af Schwerin, der selv var til Stede, fik nemlig kort efter Kejser Frederik Barbarossa til at udstede et Brev, hvorved Rygen lagdes ind under hans Stift, og i dette, hvori Bispen fremstilles som Anfører for Korshæren uden at der mæles et Ord om de Danske, hedder det: „med Kristi Stridsmænd tvang han, efter at deres Afgud Svantevit var ødelagt, paa St. Vitus' Dag de modvillige til at modtage Daaben“¹⁾. Dette stemmer nu ogsaa ganske med en dansk Aarbogsefterretning, der fremtræder i den saakaldte Valdemarsaarbog, som er forfattet 1219. Heri staar: „Rygen blev erobret af de Danske og omvendt til den kristne Tro. Den 15. Juni blev Jaromar døbt tilligemed de øvrige Vender“²⁾.

Det er altsaa Ryboernes Daab, der skete d. 15. Juni; men denne foregik ikke samme Dag som Byens Erobring. Arkona faldt ved en Kamp om Eftermiddagen, saaledes som Saxe fortæller, og først Dagen efter blev Byen besat af de Danske, Svantevits Billede blev omstyrtet og brændt, og nu paabegyndtes ogsaa Indbyggernes Daab. Jaromars Daab foregik endnu senere. Han var nemlig ikke i Arkona, derimod i Karens, der ligger lige paa den modsatte Side af Rygen; hertil sejlede Absalon Natten efter „Svantevitsdagen“, og først i Løbet af den følgende Dag kan da Jaromars og Karentinernes Daab være sket.

1) Meklenburg. Urkundenbuch I, Nr. 91: *et ita cum tyronibus Christi . . . , maximo ydolo eorum Szventevit destructo in die beati Viti martyris invitos ad baptismum coegit.* Schirren (Beitr. zur Kritik älterer holstein. Geschichtsquellen S. 101, 103) henfører Dagsangivelsen til Svantevits Ødelæggelse; Ordfølgen peger dog ret tydeligt paa, at Dagen gælder Daaben.

2) SRD. III, S. 260: *Ruia a Danis acquisita est et ad fidem Christi conversa. XVII. kal. julii baptizatus est Jarmarus cum ceteris Sclavis;* om Navnet Valdemarsaarbogen se Waitz i Neues Archiv d. Gesellsch. für. ält. deutsche Gesch. XII, S. 26. Efterretningen gaar igen, forkortet og lidt varieret, i alle andre danske Aarbøger; kun een af disse har dog medtaget Dagsangivelsen, nemlig Lundeaarbogen, i hvis senere Gengivelse i Esromhaandskriftet der saa ved en Fejlskrift er kommet til at staa: *XVIII. kal. julii.*

Naar den danske Kilde, der først er skrevet halvtredsindstyve Aar efter disse Tildragelser, fremhæver Jaromar, er der deri noget urigtigt; paa den Tid, da Rygen erobredes, var ikke han, men hans Broder Tetislav Rygens Fyrste; Jaromar blev det først nogle Aar senere. Det er da vel muligt, at Aarbogen tager fejl ved overhovedet at nævne Jaromar med her, og at Ryboernes Daab paa St. Vitus' Dag i Virkeligheden gælder Folkene i Arkona. I saa Fald er Borgen blevet indtaget d. 14. Juni¹⁾; hvis ikke, Dagen forud.

Naar man tidligere har ladet Arkona falde paa selve Helgendagen, er det vel i Hovedsagen een af disse smaa Unøjagtigheder, der een Gang fremkommet saa let forplanter sig videre. Hvad der dog vist har bidraget til at fæstne Antagelsen, er imidlertid en lille Fortælling, der hos Sakse indflættedes forud. Mens de danske Stridsmænd er i fuld Virksomhed med at forberede Belejringen, kom Kongen til, hedder det, og udtalte, at St. Vitus nok, naar hans Fesdag indtraf, vilde rive Hedningernes Volde ned, til Straf for den Spot, de havde drevet med ham; i sin Tid havde jo Kejser Karl (den store) undertvunget Rygen og gjort det skatskyldigt til Martyren St. Vitus i Korvey, men snart efter havde Ryboerne revet sig løs og saa lavet sig et Billede, som de kaldte Sankte Vit eller Svantevit. Det er en kuriøs Folkeetymologi, der har frembragt dette Sagn; det har i Middelalderen foranlediget Munkene i Korvey Kloster til nogle Brevforfalskninger, hvorved de vilde skaffe Beviser for deres Herreret over Rygen, og det har i vore Dage ført til, at en hyperkritisk Historiker har udtalt den største Tvivl om, hvor

¹⁾ Saaledes har A. D. Jørgensen forstaaet det, naar han i dette Tidsskrift (4 R. I, S. 791) siger: „Det var d. 14. Juni, Volden blev tændt i Brand, d. 15., St. Vitus, om Morgenens, drog de Danske ind i Borgen og ødelagde Svantevits Billede, døbte og indviede en Kirke“. Denne Forfatter har saaledes her som paa saa mange Punkter haft Blik for Urigtigheden i den traditionelle Fremstilling; hans Berigtigelse deraf, meddelt uden særlig Fremhævelse eller nærmere Motivering, har dog ikke hindret den gamle Tro i at holde sig. Undtagelsesvis er den berigtigede Dagsangivelse dog optaget i Adjunkt Thriges Udgave af hans Faders historiske Lærebog.

vidt Guden Svantevit nogensinde har existeret og ikke er blot — en Vittighed, en Brander, lavet over den hellige Vitus¹⁾. Saaledes som Sagnet fremtræder i Saksen Tekst, gør det dog af mange Grunde Indtryk af at være et senere Indskud²⁾, og Sakse taler heller intet senere hen om, at Spaadommen virkelig gik i Opfyldelse. Nogen virkelig Støtte for den traditionelle Antagelse foreligger da ikke heri.

Nyt fra historisk Videnskab i Ind- og Udland.

Sverige har i Løbet af den første Halvdel af Aar 1900 mistet flere ansete Historikere. 26. Febr. døde efter længere Tids Sygelighed Elof Tegnér, Bibliotekar ved Lunds Universitetsbibliotek, henved 56 Aar gl. Den rigtbegavede Mands Forfattervirksomhed falder i forskellige Retninger. Sønsøn af Esaias Tegnér udgav han dennes *Efterlemnade Skrifter, Ny Samling*, 1—3 Bd. (1873—74), samt *Ur Esaias Tegnér's papper* (1882). Knyttet til Lunds Universitet forfattede han

¹⁾ Schirren i det ovenanførte Skrift. Denne Idee, der sikkert som Kuriosum langt overgaar den dog saa morsomme middelalderlige Forklaring, har bl. a. som Forudsætning, at Sakse, der fortæller saare meget om Svantevits Billede og Dyrkelse, kun er en Eftersnakker af Helmold; „Saxo Grammaticus bleibt billig bei Seite“, siger Schirren mere kort end egentlig overbevisende (S. 254). Andensteds i hans Skrift (S. 136) faar man at vide, at om man prøvede paa at redde Helmolds Troværdighed ved at henpege paa den Støtte, hans Fremstilling har i Sakse, vilde det kun føre til det Udslag „Helmold in das Schicksal zu verwickeln, von welchem Saxo früher oder später doch ereilt werden wird“. Man maa haabe, at hvis den heri liggende Trusel mod Sakse nogensinde skulde blive udført, saa vil det gaa Angriberen, som det er gaaet Schirren ved hans Anfald mod Helmold, der lykkelig er genopstandet fra de døde efter den af Schirren foretagne Skrinlæggelse.

²⁾ Saxo, ed. Müller, S. 829, Anm.